

نگرش زبان آموزان به واژگان انگلیسی و درک آنها با بهره‌گیری از ارتباط غیر کلامی

اسماعیل علی سلیمی

استادیار دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی دانشگاه علامه طباطبائی

پست الکترونیک: easalimi@atu.ac.ir

چکیده: هدف از تحقیق حاضر، لزوم به کارگیری ارتباط غیر کلامی و استفاده از حرکات و حالات بدنی در فرآیند یادگیری و آموزش زبان دوم است. برقراری ارتباط میان افراد به منظور به اشتراک گذاشتن نظرات، احساسات و عقاید به کار می‌رود که دو مؤلفه‌ی کلامی و غیر کلامی را در بر می‌گیرد. زبان جزء لاینفک ارتباط کلامی به شمار می‌آید و این در حالیست که ارتباط غیر کلامی مشتمل بر رفتارهایی است که به طور غیر مستقیم از زبان بدن دریافت می‌شود. در این تحقیق ۶۰ نفر از میان صد زبان‌آموز یک مؤسسه خصوصی انتخاب و به دو گروه تجربی و کنترل شده براساس نمونه‌گیری تصادفی تقسیم شدند. به هر دو گروه، ۱۵ واژه آموزش داده شد، تدریس گروه تجربی بر اساس بهره‌گیری از حرکات بدن و تصاویر مرتبط بود در حالی که تدریس گروه کنترل شده با استفاده از ارتباطات کلامی و تصاویر مرتبط در طول ۶ جلسه، در یک ماه انجام شد. پس از تدریس، شرکت‌کنندگان در هر دو گروه به طور شفاهی مورد سنجش قرار گرفتند تا میزان پیشرفت آنها بررسی شود. یافته‌ها حاکی از تفاوت قابل توجه میان دو گروه و تفوق گروه تجربی بر گروه کنترل شده است. همچنین پرسش‌نامه‌ای بر اساس مقیاس لیکرت میان شرکت‌کنندگان توزیع شد، سپس اطلاعات حاصل از جمع‌آوری و با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. به علاوه میانگین نمره شرکت‌کنندگان نشانه‌ی نگرش مثبت آنها به استفاده از ارتباط غیر کلامی در یادگیری زبان دوم بود.

واژگان کلیدی: نگرش، ارتباط کلامی، حرکات بدن، تماس چشمی، حالت بدن.

On EFL Learners' Attitudes toward English Vocabulary Achievement Using Non-Verbal Communication

Esmael Ali Salimi

Assistant Prof. of Applied Linguistics,

Allameh Tabataba'i Uni.

Abstract: This study aims at investigating the effect of applying non-verbal communication and body gesture in the process of learning second language. Communication among individuals to share their beliefs, feelings and opinion entails both verbal and non-verbal aspects. While non-verbal communication includes indirect behavior of body gesture, language is the indispensable part of

Any verbal communication. A number of 60 EFL learners were recruited from a private English language institute to participate in the present study. They were, then, randomly assigned into two experimental and control groups. Each group was instructed 15 English words. The treatment lasted 6 sessions in one month. The experimental group was taught using body gesture and pictures, while control the group was instructed with the use of verbal techniques. Learners in both groups were tested orally to check their progress. The findings revealed that there is a significant difference between the two groups outperforming experimental over the control group. A Likert-scaled questionnaire was also distributed among learners. Then, the data collected were analyzed using SPSS and their mean scores revealed their positive attitudes toward using non-verbal communication in L2 teaching and learning.

Keywords: Cognitive Construction, Conceptual Scheme, Assessment, Limit Concept, Students' of Mathematics Teacher Training.

۱- مقدمه

ارتباط، تأثیر رفتار فرستنده بر رفتار گیرنده است. همچنین فرآیند متوالی ارسال و دریافت پیامی است که به کاربران امکان به اشتراک گذاشتن علوم، عقاید، افکار، اطلاعات، احساسات، عواطف و نگرش را می‌دهد [۱]. این امر همان وجه تمایز میان انسان‌ها و حیوانات است. به طور کلی ارتباط مشتمل بر دو مؤلفه‌ی کلامی و غیر کلامی است. ارتباط کلامی به ارتباط گفتاری و نوشتاری اشاره دارد که انسان‌ها به طور خودآگاه و برای هدفی مشخص از آن بهره می‌جویند [۲]. درحالی‌که ارتباط غیر کلامی، ارسال و دریافت پیام‌هایی از طریق چهره، تماس چشمی، حرکات و حالات بدن، لمس کردن و لحن صداست [۳]. میلر [۴] بر این باور است که ارتباطات غیر کلامی، ارتباطی بدون استفاده از کلمات و بیشتر منطبق بر رفتارهای آشکاری مانند حالات چهره، تماس چشمی و لحن صدا است، همچنین پیام‌های غیر آشکاری مانند لباس، حرکات بدن و فاصله میان افراد را در بر می‌گیرد. ارتباط غیر کلامی نقش شگرفی در ارتباطات رودررو ایفا می‌کند. به طوری که به گفته ی بردویستل [۵] ۶۵ تا ۷۰ درصد و یا براساس اظهارات محرابیان و فریس [۶] ۹۳ درصد از معانی و مفاهیم را شامل می‌شود. اکثر محققان زبان دوم از جمله، بردویستل [۵] و محرابیان و فریس [۶] بر نقش بالقوه‌ی رفتارهای ارتباط غیر کلامی در فعل و انفعالات انسان تأکید دارند، همچنین تعداد کثیری از مطالعات ارتباط غیر کلامی بر اهمیت رفتار غیر کلامی نیز صحنه می‌گذارد [۷ و ۸]. لازم به ذکر است که تلاش مدرس برای ارتباط با یادگیرنده ممکن است بر موقعیت زبان‌آموز نیز تأثیرگذار باشد. به گفته‌ی کوساناگی [۹] پاسخ ۱۹ زبان‌آموز از ۳۵ نفر به این صورت بود که حرکات بدنی مدرس، سبب آرامش زبان‌آموزان می‌شود. همچنین براساس گزارش الن و کوساناگی [۱۰] و به نقل از زبان‌آموزان، حرکات بدنی مدرس مهیج و سرگرم کننده است. از طرفی به گفته‌ی توایاما [۱۱] و کیتا [۱۲] حرکات بدنی، عاملی مؤثر در ایجاد روابط مثبت میان سخنوران است. گفتنی است تفاوت‌هایی میان ارتباط کلامی و غیر کلامی وجود دارد: ارتباط کلامی بسیار ساختار یافته و نیازمند مراحل پیچیده یادگیری است در حالی‌که ارتباط غیر کلامی حسی و براساس قوانین

اصولی بنا نهاده شده است [۷]. بسیاری از وجوه ارتباط غیر کلامی در ارتباطات اجتماعی روزمره کاربرد دارد، به عنوان مثال رفتارهای حرکتی، لامسه‌ای، فرازبان، مجاورت، ارتباطات چشمی، عوامل بویایی و زمان‌شناسی از نظر بردویستل [۵] رفتارهای حرکتی مطالعه تمامی جنبه‌های ارتباط غیر کلامی در حیطه‌ی حرکات بدنی و لمس کردن است و به نوعی حالات صورت، ژست بدن، فعالیت‌های حرکتی، آرامش بدن، حرکت سر، دست و پا را در برمی‌گیرد. همچنین لامسه‌ای نیز مشتمل بر ارتباطات لمسی و تماس بدنی است و به دست دادن و آهسته به پشت کسی زدن مربوط می‌شود. تماس بدنی نیز برای تبریک و هم‌دردی به کار می‌رود [۷]. حالات چهره یکی از مهم‌ترین راه‌های بیان احساسات و عواطفی مانند شادی، عصبانیت، غافل‌گیری، ترس، ناراحتی، تنفر و تحقیر است [۱۳] (آرگیل، ۱۹۸۸). علائم شفاهی یا فرازبان به راه‌های تولید صدا مانند آهنگ کلام، لحن، ضرب آهنگ، شدت، زیر و بمی صدا و مکث مربوط می‌شود. به علاوه مجاورت نیز گویای فاصله فیزیکی میان افراد است و بر مناسب‌ترین فضا برای برقراری ارتباط تأکید دارد [۱۴]. تماس چشمی یا ارتباطات چشمی در ۱۰ تا ۳۰ درصد از مکالمات افراد نمایان است. تماس چشمی برای تشویق یا نکوهش حاضران به کار می‌رود که می‌تواند نشانه‌ای از نگرش، احساس، تسلط و قدرت در روابط اجتماعی باشد. همچنین ظاهر فیزیکی که نخستین جنبه ارتباط به شمار می‌رود به هیبت، جذابیت، قد، وزن، نوع اصلاح مو و لباس سخن‌ور اشاره دارد. همچنین زمان‌شناسی مطالعه زمان و وقت‌شناسی در ارتباطات یا رفتارهای اجتماعی است و عوامل بویایی نیز ما را به سمت ارتباط بین فردی از طریق حس بویایی رهنمون می‌شود. بسیاری از رفتارهای غیر کلامی، ناخودآگاه و منحصر به فرد هستند. برای مثال حالات چهره، گرفتگی و خمیازه کشیدن از کنترل انسان خارج است. بسیاری از احساسات عاطفی ناخودآگاه هستند به طوری که فرستنده و گیرنده پیام قادر به شناسایی آنها نیستند و در اکثر موارد، ارتباط غیر کلامی در رابطه با ارتباط کلامی معنای مختلفی را منتقل می‌کند. از طرفی در مقابل ارتباط غیر کلامی، ارتباط کلامی نشانه‌هایی از پیچیدگی، انعطاف پذیری و دقت دارد [۱۴].

نشریه علمی پژوهشی فناوری آموزش، جلد ۸، شماره ۴، پاییز ۱۳۹۳

۱-۱- پیشینه تحقیق

حین سخن‌رانی چنین برمی‌شمرد: (۱) حرکات نمادینی که به وضوح جنبه‌هایی از محتوای معنایی سخن‌رانی به حساب می‌آید. (۲) حرکات استعاری که شبیه حرکات نمادین است با این تفاوت که تصاویر انتزاعی را در برمی‌گیرد. (۳) حرکات ضربی که در زمان پخش موسیقی کاربرد دارد. (۴) حرکات اشاره‌ای نیز در فضای گفت‌وگو به کار می‌رود. نشانه‌های کلامی به شناخت گوینده، شخصیت، ادراک گروهی و بیانی از احساسات مرتبط است [۳۱].

همچنین از نظر لیدرز [۲۳] سه عملکرد ارتباطی نشانه‌های کلامی شامل موارد ذیل می‌شوند: (۱) ارتباط احساسی متوسط، (۲) شکل‌گیری و مدیریت احساسات بین فردی در ارتباطات، (۳) تنظیم فعل و انفعالات ارتباطی در ارتباطات بین فردی. مهم‌ترین بخش ارتباط، معنایی است که ملازم با پیام باشد. معنا به صورت مؤلفه‌های گوناگونی مانند ارتباط کلامی و غیر کلامی منتقل می‌شود. اهمیت ارتباط کلامی برای ما کاملاً روشن است و اما ارتباط غیر کلامی چگونه؟ بسیاری از فراگیران معلولی که قادر به برقراری ارتباط کلامی نیستند از ارتباط غیر کلامی بهره می‌جویند. به علاوه بسیاری از ناشنوایان در یادگیری زبان اول و دوم با مشکلاتی مواجه می‌شوند. در این رهگذر براساس بسیاری از تحقیقات صورت گرفته، پیام‌های غیر کلامی تأثیر به‌سزایی بر رفتار، نگرش، عزت نفس و اعتماد کودکان زبان‌آموز می‌گذارد. بنابراین تحقیق حاضر به این مسأله می‌پردازد که آیا ارتباط غیر کلامی تأثیری بر درک و نگرش زبان‌آموزان جوان ایرانی دارد یا خیر؟

پژوهش حاضر به دنبال پاسخ دادن به سوالات زیر است:

- (۱) تا چه حد یادگیری از طریق ارتباط غیر کلامی بر یادگیری گروه‌های واژگانی تأثیر می‌گذارد؟
- (۲) تا چه حد یادگیری از طریق ارتباط غیر کلامی، یادگیری گروه‌های واژگانی را تسریع می‌بخشد؟
- (۳) تا چه حد یادگیری از طریق ارتباط غیر کلامی، نگرش زبان‌آموزان را در راستای یادگیری زبان دوم افزایش می‌دهد؟

۱-۲- فرضیات تحقیق

تحقیق حاضر مشتمل بر فرضیات صفر زیر است:

- (۱) یادگیری از طریق ارتباط غیر کلامی تأثیری بر یادگیری گروه‌های واژگانی ندارد.

تا سال ۱۹۷۰ مطالعات و تحقیقات بسیاری در زمینه نشانه‌های کلامی انجام گرفت و نیز مطالعاتی در رابطه با پیام‌های غیر کلامی با تلاش انسان‌شناسان اجتماعی همچون هال [۱۵] و روان‌شناسان اجتماعی مانند ارگیل [۱۶] آغاز شد. در این دوران ارتباط غیر کلامی در زمینه‌های مختلفی مانند انسان‌شناسی [۱۷]، ارتباطات [۱۸]، تعلیم و تربیت [۱۷]، سلامت [۱۹]، روان‌شناسی [۲۰]، معلولیت [۱۹] و تجارت و قانون [۲۱] مورد توجه قرار گرفت. ویتز [۲۲]، مطالعه ارتباط غیر کلامی در رابطه با ارتباط کلامی را به ۵ زیرگروه تقسیم‌بندی کرده است: (۱) حالات چهره و فعل و انفعالات بصری، (۲) حرکات و حالات بدن، (۳) علائم شفاهی، (۴) رفتارهای مجاورتی، (۵) ارتباطات چند مجرایی. از نظر ویتز، تماس چشمی نقش مهمی در ارتباطات بین فرهنگی به خصوص در رابطه با ارتباط کلامی دارد. برای مثال، انواع مختلف حرکات چشمی با سطح وسیعی از حالات انسان ارتباط دارد. برای نمونه، نگاه رو به پایین نشانی از عفت است یا زل زدن با رک گویی، تعجب یا ترس ارتباط دارد [۱۷ و ۳].

همچنین براساس لیدرز [۲۳] حالات چهره شامل دو عملکرد در ارتباطات بین فردی است: اولین عملکرد یا به عبارتی مهم‌ترین منبع فعل و انفعالات اطلاعات احساسی، لازمه نوعی توانایی برای تمایز بخشیدن میان معانی مختلف حالات احساسی است. دومین عملکرد، برای تشخیص افراد به کار می‌رود به گونه‌ای که به ندرت در زندگی روزمره و بیشتر در تحقیقات جنایی کاربرد دارد [۲۴]. در این رهگذر نپ و هال [۳] سه عملکرد حالت چهره را شناسایی کردند: نخست نشانه‌ای برای آغاز و پایان مسیر ارتباطی یافتند، مانند لبخند گوینده در زمان آغاز صحبت و رضایت‌مندی در زمان پایان ارتباط [۲۵]، دومین عملکرد مدیریت فعل و انفعالات، تکمیل پاسخ‌های کلامی و غیر کلامی است، مانند لبخند زدن هم‌زمان با بیان برخی از کلمات [۲۶]، اخم کردن در هنگام شنیدن خبری ناخوشایند [۲۷]، یا حرکات دست برای تأیید کلام [۲۸]. سومین عملکرد حالت چهره در مدیریت فعل و انفعالات به استفاده از حالات چهره برای رساندن پیام به جای سخن گفتن مربوط می‌شود [۲۹]. به علاوه مک‌نیل [۳۰] حالات مختلف حرکات گوینده را در

۲) یادگیری از طریق ارتباط غیر کلامی، یادگیری گروه های واژگانی را تسریع نمی‌بخشد.

۳) یادگیری از طریق ارتباط غیر کلامی، نگرش زبان‌آموزان را نسبت به یادگیری زبان دوم افزایش نمی‌دهد.

یادگیری زبان دوم جزء لاینفک نظام آموزشی است که نیازمند بسترسازی مناسب در جهت بهبود سطح یادگیری زبان دوم در ایران است، همچنین هموار کردن این مسیر برای فراگیران زبان دوم به خصوص کودکان خالی از لطف نیست. پرواضح است که زبانی رایج لازمه‌ی برقراری ارتباطات بین فرهنگی است و از آنجایی که زبان انگلیسی، زبان بین‌المللی و زبان علوم در جهان به شمار می‌آید، یادگیری زبان دوم به ویژه زبان انگلیسی برای زبان‌آموزان ایرانی ضروری است. بسیاری از زبان‌آموزان بر این باورند که یادگیری زبان دوم تنها یادگیری ارتباط کلامی است به طوری که جنبه‌های ارتباط غیر کلامی را نادیده می‌انگارند. همچنین بسیاری از مدرسان نیز برخلاف اهمیت ارتباط غیر کلامی در فرآیند یادگیری و آموزش، دانش کافی درباره‌ی این مهم ندارند. بنابراین هدف از پژوهش حاضر، واکاوی تأثیر ارتباط غیر کلامی در درک و فهم واژگان زبان دوم و نگرش زبان‌آموزان است. شایان ذکر است که نتایج این مطالعه برای مدرسان و زبان‌آموزان مفید خواهد بود.

۲- روش تحقیق

در این مطالعه، ۱۵ کلمه انگلیسی انتخاب و به همراه تصاویر مربوطه نشان داده شدند. نشستن، ایستادن، بیا اینجا، برو آنجا، پریدن، گریه، خنده، لبخند، بو، شنیدن، کتاب، پرنده، مار، داغ، شنا. در این تحقیق از حرکات بدنی برای فهماندن معانی کلمات به افراد استفاده شد، برای مثال کتاب: باز و بسته کردن کف دست‌ها و نگاه کردن به آنها، شنا: تقلید حرکت شنا کردن، گریه: اشک ریختن به صورت پایین بردن انگشت روی گونه‌ها و چهره‌ای ناراحت. این پژوهش در طول سه هفته و دو جلسه (هر جلسه ۴۵ دقیقه‌ای) در هر هفته به طول انجامید. در هر هفته، زبان‌آموزان چهار گروه واژگانی را فرا می‌گرفتند اما اولین جلسه تنها به موسیقی و بازی‌های جالب برای جذب زبان‌آموزان به یادگیری زبان دوم گذشت. همچنین در هر جلسه، افراد به صورت انفرادی آزموده می‌شدند. زبان‌آموزان

به صورت تصادفی به دو گروه ۳۰ نفره تجربی و کنترل شده، تقسیم شدند. به گروه اول واژگانی با بهره‌گیری از ارتباط غیر کلامی تدریس شد و هر جلسه با یادگیری چهار گروه از واژگان و مروری بر واژگانی قبلی سپری می‌شد و این در حالی بود که زبان‌آموزان بعد از هر سه بار تلفظ مدرس، به تکرار واژگان می‌پرداختند. آموزش تمامی واژگان با استفاده از تکنیک حرکات بدنی ارتباط غیر کلامی صورت می‌گرفت به طوری که زبان‌آموزان نیز آن حرکات را تکرار می‌کردند. همچنین آموزش گروه‌های واژگانی به گروه دوم از طریق کاربرد جملات ساده، نشان دادن تصاویر مرتبط و استفاده از زبان اول زبان‌آموزان انجام گرفت. سرانجام آزمون شفاهی برای ارزیابی میزان موفقیت زبان‌آموزان در استفاده از ارتباط غیر کلامی در مقابل ارتباط کلامی برگزار شد. پس از پایان آزمون شفاهی، آزمون t برای مقایسه کارایی هر دو گروه مورد استفاده قرار گرفت و با نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شد. در پایان پرسش‌نامه‌ای به زبان اول، زبان‌آموزان با هدف ارزیابی نگرش آنها نیز ارائه شد که براساس بسیاری از جنبه‌های متداول ارتباط غیر کلامی مانند تماس چشمی، حالات و حرکات بدنی، علائم شفاهی و غیره بود، همچنین دو استاد دانشگاه و ده معلم زبان انگلیسی روایی این پرسش‌نامه را تأیید کردند. ضریب آلفا با سطح قابل قبول ۰/۸۳۷۷، برای اثبات پایایی درونی مقیاس به کار گرفته شد. ۶۰ شرکت کننده به منظور ارائه دیدگاه خود نسبت به ارتباط غیر کلامی یا رفتار غیر کلامی مدرس به صورت پرسش‌نامه‌ای ۲۰ سؤالی را کامل کردند. مقیاس این پرسش‌نامه براساس فرمت ۵ گزینه‌ای لیکرت به صورت "کاملاً موافق"، "موافق"، "ممتنع"، "مخالف" و "کاملاً مخالف" طراحی شده بود. سرانجام داده‌های به دست آمده با نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و آمار توصیفی آن (میانگین، فراوانی، انحراف معیار) نیز محاسبه شد. جامعه آماری پژوهش شامل ۶۰ دانش‌آموز ۱۲-۱۳ ساله پسر ایرانی در مقطع اول راهنمایی از مؤسسه زبان شکوه تهران خواسته شد تا در این پژوهش شرکت کنند. تمامی زبان‌آموزان به صورت تصادفی از میان صد زبان‌آموز گزیده شدند. همچنین به علت مبتدی بودن آنها، نیازی به برگزاری آزمون تعیین سطح نبود. ۶۰ شرکت کننده منتخب به صورت تصادفی در هر دو گروه تجربی و کنترل

همچنین در پایان، پرسش‌نامه‌ای مشتمل بر ۲۰ سؤال به منظور سنجش نگرش زبان‌آموزان نسبت به ارتباط غیر کلامی نیز تهیه و مورد استفاده قرار گرفت. برای پاسخ گویی به سومین سؤال تحقیق حاضر، داده‌های به دست آمده با استفاده از نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شد. در جدول ۴، آمار توصیفی (میانگین، فراوانی، انحراف معیار) به منظور مقایسه میانگین نمرات گروه‌های تجربی و کنترل شده ارائه شد.

براساس جدول بالا بیشتر زبان‌آموزان در هر دو گروه تجربی و کنترل شده، در اکثر سوالات مربوط به استفاده از ارتباط غیر کلامی در آموزش و یادگیری زبان دوم کاملاً موافق بودند. در سوالات ۱۵، ۱۴، ۵، ۴، ۲، ۱ اکثر افراد در هر دو گروه تجربی و کنترل شده در رابطه با تماس چشمی و حالات چهره مدرس کاملاً موافق و موافق بودند. سوالات ۶ و ۷ حاکی از موافقت کامل زبان‌آموزان با ظاهر فیزیکی مدرس است. سوالات ۱۲، ۹، ۸ نشان می‌دهد که فاصله فیزیکی و تماس بدنی برای زبان‌آموزان بسیار مهم است. همچنین سوالات ۱۰ و ۱۲ نشان از اهمیت حرکات و حالات بدن مدرس در فرآیند تدریس دارد به طوری که اکثر زبان‌آموزان با این امر موافقت می‌کنند. به علاوه سؤال ۱۳ نیز خبر از لزوم استفاده از علائم شفاهی در آموزش زبان دوم و موافقت زبان‌آموزان می‌دهد. سوالات ۱۶ و ۱۷ نشانه‌ی موافقت زبان‌آموزان با وقت‌شناسی است و سؤال ۱۹ نیز اهمیت ارتباط بین فردی از طریق حس بویایی در آموزش زبان دوم و موافقت افراد را ابراز می‌کند. جدول ۵ مقایسه نتایج به دست آمده با استفاده از نرم‌افزار SPSS را نشان می‌دهد.

شده قرار گرفتند. در این پژوهش، ۴ ابزار مورد بررسی و واکاوی قرار گرفت: (۱) ۱۵ کلمه رایج انگلیسی انتخاب و به هر دو گروه تدریس شد. (۲) بسیاری از تصاویر مرتبط به منظور سهولت فرآیند یادگیری برای هر دو گروه تجربی و کنترل شده انتخاب شد. (۳) پرسش‌نامه‌ای ۵ گزینه‌ای براساس مقیاس لیکرت برای تعیین نگرش زبان‌آموزان در راستای استفاده از ارتباط غیر کلامی به زبان‌آموزان داده شد. (۵) آزمون شفاهی برای ارزیابی روند آزمایش در هر دو گروه برگزار شد.

۳- نتایج و بحث

در این تحقیق، تحلیل‌های آماری برای پاسخ‌گویی به سوالات تحقیق انجام گرفت. پس از انتخاب تصادفی، زبان‌آموزان به دو گروه تجربی و کنترل شده تقسیم‌بندی شدند. بعد از شش جلسه تدریس، به منظور آماده سازی افراد برای آزمون ارزش‌یابی، گروه‌های واژگانی به صورت شفاهی به زبان‌آموزان ارائه شد. برای پاسخ‌گویی به دو سؤال اول تحقیق، آزمون t برای محاسبه میانگین نمرات آزمون به کار گرفته شد. همان‌طور که در جدول ۱ و ۲ نشان داده شد، میزان t مشاهده شده در رابطه با تأثیر ارتباط غیر کلامی بر یادگیری زبان دوم در سطح ۰/۰۰۰ که تفاوت آماری میان دو گروه را نشان می‌دهد، ۵/۴۵۳ است. به عبارت دیگر، گروه تجربی به طور قابل ملاحظه‌ای عملکرد بهتری نسبت به گروه کنترل شده در آزمون تأثیر آموزش ارتباط غیر کلامی بر یادگیری زبان دوم داشت. نتایج به دست آمده، فرضیات صفر اول و دوم این تحقیق را رد می‌کند. بنابراین می‌توان یادآور شد که آموزش از طریق ارتباط غیر کلامی بر روند یادگیری تأثیر گذاشته است.

جدول ۱- نتایج آزمون t بر آزمون شفاهی

گروه	میانگین	تعداد	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین
کنترل	۸/۸۳	۳۰	۲/۲۴	۰/۴۰۹
تجربی	۱۰/۶۳	۳۰	۲/۱۲	۰/۳۸۷

جدول ۲- نتایج جفت نمونه‌های آزمون t بر آزمون شفاهی

سطح معناداری	درجه آزادی	T	تفاضل زوجی		خطای استاندارد میانگین	انحراف معیار	میانگی	جفت ۱
			۹۵٪ فاصله اطمینان					
			محدوده بالا	محدوده پایین				
۰/۰۰۰	۲۹	-۵/۴۵۳	-۱/۱۲	-۲/۴۷	۰/۳۳	۱/۸۰	-۱/۸۰	کنترل-تجربی

جدول ۳- پرسش نامه نگرش

کاملا موافق		موافق		ممتنع		مخالف		کاملا مخالف		شماره	سوالات
E	C	E	C	E	C	E	C	E	C		
۱۵	۱۴	۷	۶	۵	۵	۲	۳	۱	۲	۱	معلم خنده رو را بیشتر از معلم جدی دوست دارم
۱۹	۱۷	۸	۹	۲	۲	۱	۱	۰	۱	۲	اگر معلم با چهره‌ای مهربان نگاهم کند بهتر درس را یاد می‌گیرم
۱۶	۱۵	۸	۸	۴	۳	۱	۲	۱	۲	۳	وقتی معلم با سردی به من خیره شود پاسخ دادن به سوالات برام سخت است
۲	۲	۵	۵	۸	۹	۷	۷	۸	۷	۴	حرکات بدنی معلم هنگام تدریس باعث حواس پرتی من می‌شود
۱۱	۹	۱۰	۱۰	۴	۴	۳	۴	۲	۳	۵	تماس چشمی معلم در هنگام تدریس باعث توجه بیشتر من به درس می‌شود
۱۷	۱۳	۸	۷	۴	۵	۱	۳	۰	۲	۶	آراسته بودن معلم باعث افزایش فعالیت کلاسی من می‌شود
۱۷	۱۴	۹	۸	۴	۴	۰	۳	۰	۱	۷	نامرتب بودن معلم برای من کسل کننده است
۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۱۱	۱۰	۸	نزدیک شدن معلم به من باعث استرس من می‌شود
۳	۴	۷	۷	۱۲	۱۱	۴	۴	۴	۴	۹	اگر معلم آرام به پشت من بنزد، استرس کم می‌شود
۱۲	۱۰	۱۱	۹	۵	۶	۲	۴	۰	۱	۱۰	وقتی معلم از حرکات بدنی در هنگام تدریس استفاده می‌کند مطالب در حافظه بلند مدت من جای می‌گیرد
۱۵	۱۲	۷	۵	۵	۴	۲	۴	۱	۵	۱۱	از این که معلم در هنگام صحبت من، جای دیگری را نگاه کند، متنفرم
۷	۶	۸	۸	۸	۹	۳	۴	۴	۳	۱۲	نشستن در مجاورت معلم برای لذت بخش است
۱۲	۱۰	۸	۶	۷	۶	۲	۴	۱	۴	۱۳	برایم خسته کننده است وقتی معلم با لحن یک‌نواختی تدریس می‌کند
۱۷	۱۵	۶	۵	۲	۴	۲	۳	۳	۳	۱۴	سرد و بی‌انگیزه صحبت کردن معلم، خستگی و کسل بودن کلاس را به همراه می‌آورد
۱۷	۱۷	۷	۶	۵	۵	۱	۱	۰	۱	۱۵	معلم شوخ‌طبعی که باعث خندیدن من می‌شود را دوست دارم
۱۱	۱۰	۵	۵	۴	۳	۲	۳	۸	۹	۱۶	معلمانی که سر وقت به کلاس می‌آیند را دوست دارم
۱۱	۱۰	۹	۹	۶	۶	۲	۳	۲	۲	۱۷	معلمانی که زمان بیشتری را برای شاگردان خود می‌گذارند را می‌پسندم
۱۷	۱۵	۵	۷	۵	۴	۱	۲	۲	۲	۱۸	از معلمانی خوشم می‌آید که سر شاگردان خود داد نمی‌زنند
۱۱	۱۱	۹	۸	۸	۹	۱	۱	۱	۱	۱۹	معلمی که عطر می‌زند را دوست دارم
۵	۵	۵	۴	۱۰	۱۰	۴	۴	۶	۷	۲۰	از معلمانی که به دیوار با به بازوهای خود لم می‌دهند متنفرم

نتایج به دست آمده در جدول ۵ نشان می‌دهد که میانگین نمره ۶ برای هر دو گروه تجربی و کنترل شده حاکی از نگرش مثبت زبان‌آموزان به سوی استفاده از ارتباط غیر کلامی در یادگیری و آموزش زبان دوم است. نتایج این تحقیق سومین فرضیه صفر را نیز رد می‌کند. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت که یادگیری از طریق ارتباط غیر کلامی، انگیزه و نگرش زبان‌آموزان را نسبت به فراگیری زبان دوم افزایش می‌دهد.

جدول ۴، "SAE" نشان دهنده کاملاً موافق در گروه تجربی، "SAC" کاملاً موافق در گروه کنترل شده، "AE" موافق در گروه تجربی، "AC" موافق در گروه کنترل شده، "NANDE" ممتنع در گروه تجربی، "NANDC" ممتنع در گروه کنترل شده، "DE" مخالف در گروه تجربی، "DC" مخالف در گروه کنترل شده، "SDE" کاملاً مخالف در گروه تجربی و "SDC" نشانه‌ی کاملاً مخالف در گروه کنترل شده است.

جدول ۴- توصیف آماری نگرش زبان‌آموزان نسبت به ارتباط غیر کلامی

خطای استاندارد میانگین	انحراف معیار	تعداد	میانگین		
۱/۱۸ ۰/۹۹	۵/۲۸ ۴/۴۴	۲۰ ۲۰	۱۱/۹۵ ۱۱/۷۰	SAE SAC	Pair ۱
۰/۳۹ ۰/۳۸	۱/۷۸ ۱/۷۲	۲۰ ۲۰	۷/۳۵ ۶/۸۵	AE AC	Pair ۲
۰/۵۶ ۰/۵۷	۲/۵۱ ۲/۵۵	۲۰ ۲۰	۵/۶۵ ۵/۷۵	NANDE NANDC	Pair ۳
۰/۳۷ ۰/۳۲	۱/۶۵ ۱/۴۴	۲۰ ۲۰	۲/۳۰ ۳/۲۵	DE DC	Pair ۴
۰/۷۱ ۰/۶۱	۳/۱۷ ۲/۷۴	۲۰ ۲۰	۲/۷۵ ۳/۵۰	SDE SDC	Pair ۵

میانگین کلی نمرات: ۶

آزمون t

جدول ۵- توصیف آماری نگرش زبان‌آموزان نسبت به ارتباط غیر کلامی

	تفاضل زوجی					t	درجه آزادی	سطح معناداری
	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین	۹۵٪ فاصله اطمینان				
				محدوده پایین	محدوده بالا			
Pair 1 SAE-SAC	۱/۲۵	۱/۳۳	۰/۲۹	۰/۶۲	۱/۸۷	۴/۱۹	۱۹	۰/۰۰۰
Pair 2 AE- AC	۰/۵۰	۱/۰۰	۰/۲۲	۰/۰۳	۰/۹۶	۲/۲۳	۱۹	۰/۰۳۸
Pair 3 NANDE-NANDC	-۰/۱۰۵	۰/۸۸	۰/۱۹	-۰/۴۶	۰/۳۶	-۰/۲۵	۱۹	۰/۸۰۴
Pair 4 DE-DC	-۰/۹۵	۰/۸۸	۰/۱۹	-۱/۳۶	-۰/۵۳	-۴/۷۹	۱۹	۰/۰۰۰
Pair 5 SDE-SDC	-۰/۷۵	۱/۲۵	۰/۲۷	-۱/۳۳	-۰/۱۶	-۲/۶۰	۱۹	۰/۰۱۵

۴- نتیجه‌گیری

هدف اصلی این تحقیق، واکاوی تأثیر آموزش زبان دوم با بهره‌گیری از ارتباط غیر کلامی بر میزان یادگیری زبان‌آموزان بود. در این مقاله، به منظور بررسی سؤال اول و دوم تحقیق آزمون t مورد استفاده قرار گرفت. براساس نتایج به دست آمده، تفاوت قابل توجهی بین میانگین نمرات گروه اول و دوم وجود داشت. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت که کاربرد ارتباط غیر کلامی تأثیر به‌سزایی در یادگیری زبان دوم دانش‌آموزان اول راهنمایی دارد. به منظور پاسخ دادن به سومین سؤال تحقیق، پرسش‌نامه‌ی نگرش، میان زبان‌آموزان توزیع شد. یافته‌ها حاکی از آن که افراد در هر دو گروه تجربی و کنترل شده نگرش مثبتی نسبت به کاربرد ارتباط غیر کلامی در یادگیری و آموزش

زبان دوم داشتند.

مدرس‌ان باید نسبت به نوع ارتباط غیر کلامی مورد استفاده و چگونگی کاربرد این ارتباط در فرآیند آموزش محتاط باشند، لذا بهتر است ارتباط غیر کلامی آنها براساس درک و واکنش زبان‌آموزان باشد. نتایج مطالعه حاضر، فرضیات مطرح شده در این تحقیق را حمایت می‌کند به طوری که فرضیات اول و دوم تأثیر مثبتی بر درک واژگان زبان دوم و تسریع یادگیری این واژگان دارد به علاوه نتایج حاصل از پرسش‌نامه‌های مورد استفاده در این پژوهش، مکملی برای سومین فرضیه بود و بر این نکته اذعان داشت که زبان‌آموزان نگرش مثبتی نسبت به کاربرد ارتباط غیر کلامی در فرآیند آموزش زبان دوم دارند.

مراجع

- surunoka. [Why humans use gestures?]. *Ninchi Kagaku*, Vol.7, No.1, 2000, pp. 9-21.
- [13] Argyle, M., *Bodily communication*, 2nd ed. New York, NY: Methuen, 1988.
- [14] Wescott, R. W., *Auditory communication: Non-verbal, pre-verbal, and co-verbal*. In F. Poyatos (Ed.), *Advances in nonverbal communication: Sociocultural, clinical, esthetic and literary perspectives* (pp. 25-40). Amsterdam: John Benjamins, 1992.
- [15] Hall, E. T., *Proxemics*. In S. WEITZ (Ed.), *Nonverbal communication: Reading with commentary* (2 nd pp. 293-312). New York: Oxford University Press, 1979.
- [16] Argyle, M., *Does nonverbal communication cause happiness?* In F. POYATOS (Ed.), *Advances in nonverbal communication: Sociocultural, clinical, esthetic and literary perspectives* (pp. 99-112). Amsterdam: John Benjamins, 1992.
- [17] Poyatos, F., *Nonverbal communication across disciplines: Volume III: Narrative Literature, theatre, cinema, translation*. Amsterdam: John Benjamins, 2002.
- [18] Streeck, J., & Knapp, M. L., *The interaction of visual and verbal features in human communication*. In F. Poyatos (Ed.), *Advances in nonverbal communication: Sociocultural, clinical, esthetic and literary perspectives* (pp. 3-24). Amsterdam: John Benjamins, 1992.
- [19] Mcdonnel, P., *Children's artificial limbs: Interpersonal implications*. In F. Poyatos (Ed.), *Advances in nonverbal communication: Sociocultural, clinical, esthetic and Literary perspectives* (pp. 145-162). Amsterdam: John Benjamins, 1992.
- [20] Lowenthal, F., *Formalisms for clinical observations*. In F. Poyatos (Ed.), *Advances in nonverbal communication: Sociocultural, clinical, esthetic and literary perspectives* (pp.125-143). Amsterdam: John Benjamins, 1992.
- [1] Negi, S.J., *The role of teachers' nonverbal communication in ELT classroom*. *Journal of NELTA*. Vol.14, No2, 2009, pp 21-36.
- [2] Burgoon, J. K., Birk, T., Pfau, M., *Nonverbal behaviors, persuasion, and credibility*. *Human Communication Research* Vol.17,Fall, 1990, pp. 140-169.
- [3] Knapp, M. L., & Hall, J. A., *Nonverbal communication in human interaction* (5th ed.). United States: Wadsworth Thomson Learning, 2002.
- [4] Miller, P., *Non-verbal communication: What research says to the teacher*. Washington D.C.: National Education Association, 1988.
- [5] Birdwhistell, R. L., *Kinesics and context*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1970.
- [6] Mehrabian, A., & Ferris, S., *Inference of attitudes from nonverbal communication in two Channels*, *Journal of Consulting Psychology*, Vol. 31, 1967, pp. 248-252.
- [7] Harris, T. E., *Applied organizational communication: Principles and pragmatics for future practice*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Association, 2002.
- [8] Davis, L., *Where do we stand*. In GARDNER, P.S. (eds.). *New direction: reading, writing and critical thinking*. New York: CUP, 1990.
- [9] Kusanagi, Y., *How teacher gesture is accommodated in different level foreign language classes: A case study of teacher gesture*. *Kotoba to Ningen: Journal of Yokohama Linguistics Circle*, Vol.4, 2003, pp. 81-95.
- [10] Allen, L. Q., & Kusanagi, Y., *Nonverbal accommodations in foreign language teacher talk*, *Applied Language Learning*, Vol.11, No.1, 2000, pp.155-176.
- [11] Toyama, Y., *Eigo shakai no higengo communication*. [Nonverbal communication in English speaking societies]. Tokyo: Kirihara Shoten, 1993.
- [12] Kita, S., *Hito wa naze gesture wo*

- [21] RichmondI, V. P., & McCroskey, J. C., Nonverbal behavior in interpersonal relations (5th ed.). Boston: Pearson, 2004.
- [22] Weitz, S. (Ed.), Nonverbal communication: Readings with commentary (2nd ed.). New York: Oxford University Press, 1979.
- [23] Leathers, D. G., Successful nonverbal communication: Principles and applications. Boston: Allyn and Bacon, 1997.
- [24] Laughery, K. R., & Wogalter, S., Forensic applications of facial memory research. In A. W. Young, & H.D. Ellis (Eds.), Handbook of research on face processing (pp. 519- 547) Amsterdam: North-Holland, 1989.
- [25] Brunner, L. J., Smiles can be back channels, Journal of Personality and Social Psychology, Vol.37, 1979, pp. 728-734.
- [26] Kim, B. S. K., Liang, C. T. H., & Li, L. C., Counselor ethnicity, counselor non verbal behavior, and session outcome with Asian American clients: Initial findings, Journal of Counseling & Development, Vol.81, No.2, 2003, pp. 202-207.
- [27] Scribner, M., Body Talk, Health. Vol.16No.6, 2002, pp. 84-101.
- [28] Yingen, X., & Quek, F., Hand motion gesture frequency properties and multimodal discourse analysis Vision, International Journal of Computer, 69(3), 2006, pp. 353- 371.
- [29] Ekman, P., & Friesen, W. V., Unmasking the face. Englewood Cliffs NJ: Prentice Hall, 1975.
- [30] Mcneill, D., Hand and Mind, University of Chicago Press, 1992.
- [31] Neumann, R., & Strack, F., "Mood contagion": The automatic transfer of mood between persons. Journal of Personality and Social Psychology, Vol.79, 2000, pp. 211-223.
- [32] Seaver, P. W. Jr., Pantomime as an L2 classroom strategy. Foreign Language Annals, Vol.25, No. 1, 1992, pp. 21-31.
- [33] Al-Shabbi, A. E., Gestures in the communicative language teaching classroom. TESOL Journal, Vol.2, No. 3, 1993, pp. 16-19.